

ANEKS

do Uchwały Programowej

I Krajowego Zjazdu Delegatów

NSZZ „Solidarność”

Materiały dyskusyjne do III części

„Związek wobec kryzysu i reformy gospodarczej

W celu dalszej pracy nad stanowiskiem Związku w sprawach gospodarczych załącza się aneks, który stanowić powinien przedmiot dyskusji wewnątrz Związku nad ostatecznym ustaleniem przez Komisję Krajową stanowiska w sprawie polityki gospodarczej.

Propozycja nr 1 Wariant motywacyjny

Na wstępie musimy odpowiedzieć na pytania:

1. Jaką reformę popieramy, a jakiej będziemy się przeciwstawiać?
2. Z czym, to znaczy z jaką siłą należy wiązać odwrócenie spadkowej tendencji gospodarczej?
3. Jaką rolę przypisać działaniom doraźnym?

Tymczasem zaprezentowane projekty zawierają następujące wady:

1. Zbyt duży nacisk kładą na działania doraźne gubiąc z pola widzenia całościową i głęboką reformę gospodarczą, dającą jedyną możliwość konsekwentnego wychodzenia z kryzysu,
2. Poszukuje się w nich nadzwyczajnych sposobów ożywienia gospodarki, nie doceniając tego, że główną siłą powinno być ożywienie przedsiębiorczości ludzi i zespołów i natychmiastowe odblokowanie wszystkich hamulców, które tę przedsiębiorczość ograniczają. Uważamy, że wszystkie możliwości działań doraźnych należy wykorzystać pod warunkiem, że będą one wkomponowane w system reformowania gospodarki i nie będą sprzeczne z logiką reformy.
3. Nie określają kosztów społecznych wynikających z wybranej drogi reformowania gospodarki.

Zadaniem Zjazdu nie powinno być regulowanie wszystkich szczegółowych kwestii związanych z reformą i wychodzeniem z kryzysu lecz jednoznaczne określenie stanowiska Związku w sprawach podstawowych.

W warunkach dotychczasowego systemu gospodarczego brak było przesłanek do wyzwolenia społecznej energii. Ilość i jakość wykonywanej pracy stanowiła tylko część potencjalnych możliwości. Co więcej, nawet tak ograniczone efekty były marnotrawione przez często niekompetentne i nieuczciwe kierownictwo. Wynikało to ze stosowania doktrynalnego, sztucznego systemu zarządzania, a w tym negatywnej polityki kadrowej. Nie działały motywacje skłaniające ludzi do lepszej wydajniejszej pracy, do przejawiania inicjatywy i przedsiębiorczości, co pogłębiało blokowanie rezerw i zasobów materialnych gospodarki. Pracowitość, inicjatywa i przedsiębiorczość, nie mogąc znaleźć zastosowania w ramach normalnej pracy zawodowej znajdowały ujście gdzie indziej, tworząc drugi niezależny i często nielegalny system funkcjonowania gospodarki. System ten dodatkowo osłabiał działanie systemu podstawowego.

Celem reformy jest przywrócenie normalnych zasad funkcjonowania gospodarki i tym samym stworzenie warunków do pełnego wyzwolenia pracowitości i przedsiębiorczości obywateli, zespołów i całego społeczeństwa. Chodzi o to, aby:

- opłacało się dobrze pracować, przejawiać inicjatywę i przedsiębiorczość,
- można było określić co się opłaca robić, a czego się nie opłaca,
- ludzie mogli rzeczywiście decydować o sprawach gospodarczych, o warunkach pracy i bytu,
- władze nie blokowały, lecz wspierały swymi działaniami wszystkie przejawy przedsiębiorczości zgodnie i interesem ogólnospołecznym,
- główne miejsce pracy było zasadniczym źródłem zaspokajania potrzeb materialnych i aspiracji zawodowych.

Stworzenie, poprzez reformę gospodarczą, systemu zarządzania, który spełni te warunki jest głównym kierunkiem działania Związku, bo od tego zależy bezpośrednio nie tylko wyjście z kryzysu, ale również stworzenie takiej perspektywy pracy i życia którą Związek nasz może zaakceptować. Kryzys, który przeżywamy jest możliwy do przezwyciężenia właśnie dlatego, że realizując reformę kompleksową i głęboką możemy uruchomić te wszystkie rezerwy pracowitości i przedsiębiorczości tkwiące w społeczeństwie oraz zasoby materialne, które dotychczas były nie wykorzystane.

System zarządzania, zgodny z naszymi oczekiwaniami wymaga zreformowania dotychczasowych struktur w następujących zasadniczych kierunkach:

1. demokratyzacja zarządzania,
2. ekonomizacja funkcjonowania gospodarki,
3. aktywizacja ludzi przez silne motywacje płacowe,
4. decentralizacja decyzji i struktur.

Demokratyzacja zarządzania oznaczać musi w szczególności — zapewnienie rzeczywistego wpływu społeczeństwa na decyzje podejmowane przez władze. Wymaga to przywrócenia właściwych relacji między Sejmem a Rządem, zapewnienia reprezentatywności Sejmu, zapewnienia tego, by podstawowe decyzje gospodarcze, jak akty prawne regulujące działalność gospodarczą, kluczowe plany społeczno-gospodarcze tak w części zadaniowej jak i parametrycznej były kreowane wyłącznie jako ustawy sejmowe,

- stworzenie warunków i praktyki dla rzeczywistego pełnienia przez Sejm funkcji kontrolnych wobec administracji wszystkich szczebli,
- instytucjonalne włączenie związków zawodowych do konsultowania i nadzoru wszystkich spraw związanych z życiem gospodarczym kraju.

Na szczeblu rad narodowych demokratyzacja systemu oznaczać musi zapewnienie ich reprezentatywności i stworzenie warunków do tego, by były one rzeczywistym i samorządnym gospodarzem na obszarze swego działania. W tym celu powinny mieć ustawowo zapewnione kompetencje i środki dla pełnienia funkcji gospodarza terenu. W przedsiębiorstwach konieczne jest uzyskanie sytuacji, w której rzeczywistą władzą jest samorząd, a dyrektor przez niego powoływany jest jego pełnomocnikiem wyposażonym w kompetencje do bieżącego sterowania.

Ekonomizacja gospodarki oznacza — konsekwentne wykorzystywanie w systemie zarządzania praw ekonomicznych. Należy przyjąć realne podstawy dla kształtowania wielkości odpowiadających takim kategoriom ekonomicznym, jak ceny, podatki kredyty, kursy walutowe, należy przywrócić treść ekonomiczną takim kategoriom, jak koszt i zysk. Kształtowanie cen w zasadzie powinno odbywać się pod wpływem działania mechanizmu rynkowego, z pozostawieniem, wyłącznie w pierwszym okresie funkcjonowania, zreformowanego systemu, niezbędnych uprawnień Rządu w zakresie kształtowania cen podstawowych i deficytowych surowców, paliw i

energii oraz artykułów pierwszej potrzeby Państwo i związki powinny dysponować skutecznymi środkami kontroli prawidłowości polityki cen przedsiębiorstw. Podatki, kredyty, kursy walutowe i zasady podziału zysku powinny być zasadniczym narzędziem oddziaływania Rządu na zachowywanie się podmiotów gospodarczych. Należy zrezygnować ze stosowania przez Rząd wszelkiego rodzaju nakazów administracyjnych. Państwo reguluje działalność przedsiębiorstw poprzez instrumenty ekonomiczne oraz wykonując funkcję prawotwórczą. Działania te powinny stworzyć obiektywne warunki do reaktywowania rachunku ekonomicznego, a tym samym zrationalizowania decyzji podejmowanych na wszystkich szczeblach.

Ożywienie całej gospodarki wymaga zasadniczego podniesienia systemu motywacyjnego, tzn.:

— w dyspozycji przedsiębiorstw pozostawać muszą środki wystarczające na prowadzenie reprodukcji rozszerzonej,

— część zysku pozostająca w przedsiębiorstwie, a przeznaczona do podziału wśród załogi musi być dostatecznie duża, by mogła stanowić skuteczną zachętę do lepszej, wydajniejszej pracy,

— należy stanowczo przeciwdziałać egalitarystycznym tendencjom w zakresie polityki płac, równocześnie kontrolując, by „istniała pełna zgodność między rzeczywistym wkładem pracy a wysokością wynagrodzenia. W porozumieniu ze związkami zawodowymi, w drodze ustawy sejmowej należy określić uzasadnioną społecznie rozpiętość dochodów, mając na uwadze to, aby nie osłabić siły motywacyjnej, a równocześnie chronić najniższe płace. Niezbędne jest znalezienie rozsądnego kompromisu między taryfikacją, a swobodą decyzji przedsiębiorstw w zakresie polityki płac.

W sferze organizacji niezbędne jest:

— zlikwidowanie zbędnych z punktu widzenia logiki systemu resortów branżowych i zjednoczeń,

— dokonanie zasadniczych zmian w zakresie funkcji centralnych organów gospodarczych oraz dokonanie redukcji i wymiany kadry ze względu na to, że znaczna część tej kadry nie posiada odpowiednich kwalifikacji do pełnienia nowych zadań, oraz dlatego, że znaczna część jest przeciwna zachodzącym zmianom,

— przyjęcie zasady swobodnego kształtowania przez przedsiębiorstwa ich wewnętrznych i zewnętrznych układów organizacyjnych. Dopuszczając istnienie zrzeszeń nie wolno jednak pozwolić na stosowanie wobec nich lub wewnątrz nich administracyjnego systemu zarządzania.

Realizacja przedstawionych wyżej zamierzeń wymaga całkowitej przebudowy ustawodawstwa gospodarczego. Do przygotowania reformy brakuje ustaw regulujących kompleksowo podstawowe problemy funkcjonowania gospodarki. Działalność Związku powinna polegać na tym, by przygotowane przez Rząd dalsze akty normatywne i inne decyzje związane z reformą były zgodne z zarysowanym wyżej stanowiskiem w sprawach reformy. Wymaga to stworzenia odpowiedniego zaplecza naukowego Związku i skorelowania jego działalności z terminarzem prac rządowych nad przygotowaniem reformy w taki sposób, by stanowisko Związku mogło być przygotowane z odpowiednim wyprzedzeniem. Sprawa ta ma podstawowe znaczenie w świetle dotychczasowych doświadczeń. Niezbędne jest również nakierowanie związkowego zaplecza badawczego na potrzebę opiniowania szczegółowych normom prawnych i polityka ekonomicznej Rządu w okresie wdrażania reformy. Związek uznając za główny kierunek działań popieranie kompleksowej i głębokiej reformy, uznaje jednocześnie za konieczne popieranie i popularyzowanie wszelkich inicjatyw i działań doraźnych, niesprzecznych z logiką reformy, a skierowanych na złagodzenie trudnej sytuacji społeczeństwa, zwłaszcza ludzi szczególnie narażonych na skutki działania kryzysu.

Delegaci Regionu Dolny Śląsk

Opracował: OPSZ Dolny Śląsk: Stanisław Kielczewski, Antoni Gorazd, Leon Kieres, Michał Lewinski

Propozycja nr 2: Ocena rządowego programu wyjścia z kryzysu

1. Dopiero w obliczu ujawniającej się katastrofy gospodarczej kraju i protestów społeczeństwa Rząd ogłosił Program Przewycięzenia Kryzysu i Stabilizacji Gospodarki. Nasz Związek musi wyraźnie się ustosunkować do tego programu, gdyż zawiera on zapowiedź działań, które miałyby decydować o materialnym bycie ludzi pracy w ciągu wielu lat, od czego zależy również praktycznie możliwość polityki społecznej, o którą walczy Związek.

2. Z Programu Rządowego wynika, że przedkryzysowy poziom dochodu do podziału na 1 mieszkańca nie zostanie osiągnięty przed 1990 rokiem. W przemyśle znajdzie to wyraz w niskim poziomie produkcji na skutek niewykorzystania ogromnej części majątku produkcyjnego i zatrudnienia podczas gdy inwestycje produkcyjne miałyby być utrzymane na niepotrzebnie w tych warunkach wysokim poziomie. W rolnictwie miałyby zostać utrzymana a obecna, uprzywilejowana pozycja PGR przy dalszej, faktycznej dyskryminacji rolnictwa chłopskiego. Zaspokojenie Potrzeb żywnościowych ludności nie nastąpi według tego programu, przed rokiem 1986 budownictwo mieszkaniowe ma być drastycznie zmniejszone, zadłużenie wobec zagranicy będzie wzrastać, ponieważ gospodarka nie będzie zdolna do spłaty procentów od zaciągniętych pożyczek.

Program Rządowy nie sięga do rezerw inicjatywy gospodarczej ludności, nie prze w duże wykorzystania mechanizmów reformy gospodarczej przy zmianie cen i w sumie nie zabezpiecza faktycznie przed spadkiem produkcji w latach następnych.

3. W rezultacie — rządowy program przewycięzenia kryzysu doprowadziłby do długotrwałego spadku stopy życiowej i — jak to widać już obecnie — jest realizowana metodami gospodarki typu wojennego przez tzw. Sztab Antykryzysowy z utrzymaniem i rozszerzaniem centralnego rozdzielnictwa. Utrudni to lub nawet uniemożliwi pomyślną realizację reformy gospodarczej, a zatem nie zapewni szybkiego wyjścia z kryzysu i nie spełni oczekiwań społecznych odnośnie dalszego, racjonalnego rozwoju.

4. Wychodząc z powyższej oceny Związek nasz uważa za konieczne przedstawienie społeczeństwu Alternatywnego Programu Wyjścia z Kryzysu, który byłby efektywny ekonomicznie i społecznie.

Program Alternatywny - Konwersja gospodarki

1. Podstawowym celem Programu Alternatywnego jest uzyskanie szybkiego wzrostu produkcji materialnej na podstawie istniejącego majątku produkcyjnego i zatrudnienia aby przez to umożliwić szybkie zahamowanie spadku, a następnie podniesienie stopy życiowej ludzi pracy i całego społeczeństwa. Aby ten cel osiągnąć trzeba nadać gospodarce silny pierwszy impuls, który ją wyprowadzi z obecnej spirali spadkowej na spiralę wzrostu. Ten pierwszy impuls musi pochodzić głównie z istniejących już naszych własnych zasobów, dzięki odmiennemu niż dotąd rozdysponowaniu posiadanych czynników produkcji w toku głębokiego przestawienia gospodarki, to jest jej radykalnej konwersji

Główne obszary tej konwersji powinny być następujące:

2. W sytuacji, gdy ponad 20 proc. majątku produkcyjnego o wartości około 1000 mld zł jest nie wykorzystane, należy zmniejszyć radykalnie inwestycje produkcyjne zaś zaopatrzenie materiałowe oraz potencjał techniczny zwolniony z tych inwestycji przenieść na zaopatrzenie produkcji) przemysłowej albo bezpośrednio, albo za pośrednictwem handlu zagranicznego. Dzięki temu rozszerzy się najwęższe gardło w przemyśle, jakim jest zaopatrzenie, zwiększy się poważnie produkcja przemysłowa, wzrośnie eksport, a w konsekwencji import, wzrośnie też. podaż na rynku, co przyczyni się do odbudowy więzi ekonomicznej miasta ze wsią i zwiększy

towarowe pokrycie dochodów ludności. Bez radykalnej i szybkiej poprawy zaopatrzenia przemysłu niemożliwa jest pomyślna realizacja reformy.

3 Należy wykorzystać nadwyżki zatrudnienia uzyskanego w wyniku radykalnej konwersji inwestycji dla szybkiego wzrostu zatrudnienia w górnictwie węglowym celem niezwłocznego uzyskania zwiększenia wydobycia węgla bez przedłużania czasu pracy górników.

4. Należy dokonać przesunięcia części czynników produkcji głównie nawozów mineralnych i pasz z rolnictwa uspołecznionego do rolnictwa indywidualnego, jako o wiele bardziej efektywnego — w przybliżeniu proporcjonalnie do powierzchni użytkowej. Należy także przesunąć część gruntów źle zagospodarowanych w sektorze uspołecznionym, sprzedaje chłopom w tym trybie około 1 mln hektarów. Należy zmienić strukturę importu rolnego na korzyść importu środków ochrony roślin i pasz wysokobiałkowych kosztem importu zbóż..

W przemyśle należy zmienić strukturę produkcji maszyn rolniczych na korzyść maszyn, sprzętu i części zamiennych potrzebnych w rolnictwie indywidualnym. Na wsi należy odbudować i rozbudować małe zakłady przetwórstwa rolnego. Działania te pozwolą na szybki wzrost produkcji żywności i zabezpieczą nas trwale przed klęską głodu.

5. Należy dokonać przesunięcia między sektorem państwowym a pozarolniczym sektorem prywatnym, obejmującym produkcję i usługi, drogą sprzedaży lub dzierżawy nieczynnych środków trwałych i obrotowych. Trzeba w tym celu zaktywizować kapitały prywatne dając im szansę trwałej i społecznie pożytecznej działalności gospodarczej, i dążyć do tego by poza-rolniczy sektor prywatny mógł zatrudnić dodatkowo 1 mln ludzi w przemyśle, budownictwie i usługach.

W samym przemyśle państwowym należy przesunąć w ramach reformy gospodarczej znaczną część nieefektywnej produkcji z dużych do małych zakładów, które będą ją wykonywać taniej i operatywniej.

6. Należy uzyskać poważną poprawę efektów naszej wymiany z zagranicą W tym celu trzeba poddać rewizji nasze umowy handlowe z kontrahentami zagranicznymi pod kątem ich rzeczywistej opłacalności i na podstawie tej analizy wynegocjować lepsze warunki umów. Dla poprawy efektywności w tej dziedzinie konieczne jest także ograniczenie państwowego monopolu handlu zagranicznego przez dopuszczenie poszczególnych przedsiębiorstw do rynków zagranicznych. Należy poddać handel zagraniczny kontroli społecznej z udziałem Związku. Należy dążyć do odroczenia terminów naszych płatności wobec zagranicy i poprawy warunków spłat, co będzie ułatwione przy realizacji programu Alternatywnego i w powiązaniu z tym należy rozważyć wejście Polski do Międzynarodowego Funduszu Walutowego. Należy otoczyć opieką rosnącą grupę emigrantów zarobkowych w celu poprawy ich sytuacji materialnej w krajach zarobkowania i dla włączenia ich dochodów w krajowy obrót gospodarczy.

7. Należy przesunąć przejściowo część czynników produkcji z przemysłu zbrojeniowego na pilne potrzeby rekonwersji gospodarki. Może to być dokonane przez okresową redukcję niektórych pozycji wydatków zbrojeniowych.

8. Powyższe generalne przedstawienie celów i środków gospodarki narodowej zahamuje spadek i spowoduje ponowny szybki wzrost dochodu narodowego i zmianą jego struktury w kierunku zwiększenia udziału tej jego części, która idzie na potrzeby ludności. Umożliwi to następnie ponowny wzrost inwestycji i racjonalny rozwój gospodarki dzięki jej zasadniczej modernizacji, pozwalającej na zmniejszenie kapitału – surowco - i energochłonności. Operacja konwersji w powiązaniu z reformą, dla której stwarza pomyślne warunki realizacji skróci okres wychodzenia z kryzysu i pozwoli wyprowadzić kraj z pułapki zadłużenia,

W odróżnieniu od Programu Rządowego, który powodując głęboką i długotrwałą obniżkę poziomu życiowego ludności i nie dając perspektyw młodemu pokoleniu, grozi wstrząsami społecznymi o nieobliczalnych konsekwencjach — Program Alternatywny umożliwiłby lepsze zaspokojenie potrzeb społecznych oraz wzmocniłby suwerenność gospodarczą naszego kraju.

Przywrócenie równowagi rynkowej

Pomyślna realizacja Alternatywnego Programu przezwyciężania kryzysu i reformy gospodarczej wymaga, aby już w najbliższym czasie przywrócić równowagę rynkową. Należy tego dokonać możliwie najmniejszym kosztem społecznym.

Olbrzymia nierównowaga rynkowa jest wynikiem, z jednej strony spadku produkcji, a z drugiej i to przede wszystkim nadmiaru pieniądza. Najgroźniejszym skutkiem tej sytuacji jest rozpad rynku, brak podaży żywności, drastycznie ujawniający się w braku pokrycia przydziałów kartkowych oraz w rozkładzie więzi ekonomicznej między wsią i miastem.

W celu przywrócenia równowagi rynkowej proponujemy następujące działania:

1. Należy przejściowo zamrozić nawis inflacyjny przez zamianę pieniędzy do wysokości ustalonej w drodze konsultacji ze społeczeństwem. Pozostałe kwoty powinny być zamrożone w PKO na okres około 3 lat, poza kwotami docelowo wypłacanymi na udokumentowane potrzeby produkcji i obrotu gospodarczego oraz na wydatki losowe. Zamrożone oszczędności będą rewaloryzowane proporcjonalnie do wzrostu cen i po okresie zamrożenia stopniowo uwalniane w ciągu następnych 5 lat.

2. Lukę inflacyjną należy w poważnym stopniu ograniczyć przez wprowadzenie obligatoryjnej pożyczki, mającej charakter progresywnego podatku od dochodu, na 1 członka rodziny i obowiązujące dochody powyżej średniej. Pożyczka ta byłaby stosowana w ciągu 3 lat, podlegałaby rewaloryzacji i byłaby zwracana w okresie następnych 5 lat (punkt ten w wariantcie II nie jest konieczny).

3. Do czasu pełnej odbudowy równowagi rynkowej należy wprowadzić powiązanie dostaw produktów rolnych do punktów skupu z zagwarantowaniem rolnikom możliwości zakupu rolniczych środków produkcji w określonej relacji wartościowej do dokonanych dostaw. Powiązanie to może uzyskać forma wartościowych bonów towarowych, zapewniających ich posiadaczom zakup środków produkcji w potrzebnym im asortymencie.

4. Pozostałe działania równoważące rynek przedstawiamy w formie dwóch wariantów.

Wariant I

- a) Podnieść cenę żywności do poziomu obecnych kosztów jej produkcji i dystrybucji i wypłacić ludności pełną rekompensatę równą obecnym dotacjom budżetowym do żywności. Rekompensatę podzielić równo między wszystkich płaco- i świadczeniobiorców.
- b) Ustalić pełny koszyk towarów zawierający artykuły żywnościowe, objąć je reglamentacją w dwóch grupach: mięso i masło w dotychczasowej formie kartki ilościowo-asortymentowej na bazie norm, ustalonych przed ich obniżką, a pozostałe towary reglamentować w postaci kartki wartościowej.
- c) Nadwyżka żywności ponad pełne zagwarantowane pokrycie kartkowe będzie dopuszczona do wolnej sprzedaży.
- d) Wraz z wzajemnym zbliżaniem się cen kartkowych i wolnorynkowych w warunkach równowagi rynkowej w zakresie poszczególnych grup towarowych będą one wycofywane z reglamentacji.

Wariant II

- a) Część luki inflacyjnej, która nie będzie zlikwidowana przez, obowiązkową pożyczkę progresywną od dochodu, należy usunąć przez podniesienie cen żywności do poziomu kosztów produkcji, odblokowanie wolnego rynku na mięso, a przy utrzymującym się nadal braku równowagi wprowadzać, poza zaopatrzeniem kartkowym, komercyjną cenę alkoholu i papierosów oraz dopuścić wzrost cen niektórych artykułów przemysłowych.
- b) Należy wprowadzić rekompensatę, zwyczajki cen, gwarantującą każdemu płaco-i świadczeniobiorcy tzw. minimum kryzysowe.
- c) Minimum kryzysowe obejmuje koszyk żywności i pozostałe kaszty utrzymania na poziomie standardowym. Wartość minimum kryzysowego będzie okresowo aktualizowana w porozumieniu ze związkami zawodowymi.
- d) Do czasu przeprowadzenia reformy gospodarczej należy zamrozić wszelkie podwyżki płac.
- e) Rekompensatę należy wypłacać tym osobom, których dochody spadną poniżej minimum kryzysowego i w wysokości wyrównującej tę różnicę. Kwota rekompensaty nie może przekraczać pełnego wzrostu kosztów utrzymania.

Instytucjonalne zabezpieczenie Programu Ekonomicznego Związku

Dla skutecznej _ realizacji programu rzeczywistych działań antykryzysowych i reformy gospodarczej, zgodnych z oczekiwaniami interesem społeczeństwa oraz przez nie akceptowanych, Związek powinien podjąć próbę porozumienia z władzą na gruncie ustalenia zasad współdziałania, dających społeczeństwu minimum gwarancji w postaci kontroli Związku nad pracami w zakresie programu wyjścia z kryzysu, przygotowań do reformy i jej wdrażania, emisji pieniądza, eksportu itp.

Lista naszych postulatów, które po realizacji mogą stanowić płaszczyznę współpracy z Rządem, jest następująca:

1. Utworzenie przy radach narodowych Izb Samorządowych, a przy Sejmie Izby Społeczno-Gospodarczej. Alternatywnie należy rozważyć przeprowadzenie wolnych wyborów do rad narodowych i odpowiednie zreformowanie Sejmu, co może uczynić zbędnym powołanie wyżej wymienionych ciał.
2. Do czasu powstania tych ciał należy powołać Radę Gospodarczą złożoną z przedstawicieli ruchu samorządowego i związków zawodowych dla pełnienia funkcji kontrolnych,
3. Przyjęcie formy ogólnonarodowego referendum jako procedury rozstrzygania sporów między władzą a związkiem zawodowym, dotyczących istotnych spraw społecznych.
4. Umożliwienie związkom zawodowym swobodnego dostępu do środków masowego przekazu.
5. Prowadzenie polityki społecznej ściśle konsultowanej i uzgadnianej ze związkami zawodowymi.

Związek traktuje te postulaty jako niezbędny warunek współpracy z Rządem, a ich odrzucenie uzasadni podjęcie przez Związek stosownych działań.

Przedstawiony program ekonomicznego przezwyciężania kryzysu i reformy gospodarczej stanowi niezbędny warunek pomyślnej realizacji całego programu społecznego Związku, zapisanego w innych tezach.

Opracowali:

Stefan Kurowski. Grzegorz Pałka, Waclaw Adamczak, Zbigniew Karwowski

Propozycja nr 3: Wariant realistyczny

1. Gospodarka polska znalazła się na krawędzi katastrofy. Szybko postępuje spadek produkcji. Z braku energii surowców i części zamiennych stoją beczynnie fabryk rozpada się rynek wewnętrzny. Brakuje najbardziej podstawowych towarów. Zakupy są udręką. Rozpada się system kartkowy. Położenie najuboższych warstw

ludności ze względu na wysoką i nie kontrolowaną inflację jest coraz bardziej dramatyczne. Rozkładowi uległ stary system zarządzania, a w jego miejsce nie wprowadza się nowego. W powojennej historii Europy w żadnym kraju nie nastąpił tak głęboki upadek gospodarki.

2. Źródła obecnego kryzysu tkwią głęboko w systemie ekonomicznym i politycznym oraz w polityce gospodarczej prowadzonej przez władze, które lekceważąc podstawowe interesy narodowe blokowały wszelkie próby reformy systemu i zmarnotrawiły ogromne pożyczki zagraniczne. Ostry kryzys narastał od połowy lat 70 tych, jednak w ostatnim roku nastąpiło jego gwałtowne przyśpieszenie. Władze rozdierane wewnętrznymi walkami, w ogromnej części niechętnie zapoczątkowanym zmianom, a w jeszcze większej złożone z ludzi niekompetentnych i nieudolnych okazały się niezdolne do wypracowania programu antykryzysowego i jego realizacji we współpracy ze społeczeństwem. Dopiero w ostatnim okresie podjęto próbę sformułowania takiego programu. Posiada on jednak poważne wady i nie zyskał akceptacji społeczeństwa.

3. Związek nasz powstał gdy kryzys gospodarczy wchodził w fazę kulminacyjną i dlatego podjęta przez nas walka o zminimalizowanie społecznych kosztów kryzysu przynieść mogła tylko częściowe efekty. Walkę tę musimy w przyszłości prowadzić aktywniej i w sposób bardziej przemyślany. Działania naszego Związku muszą być naceLOWANE przede wszystkim na niedopuszczenie do całkowitego załamania się gospodarki i maksymalną ochronę społeczeństwa przed skutkami kryzysu, ale równoległe z tym musimy nieustępliwie i wytrwale walczyć o zasadnicze reformy systemu ekonomicznego i politycznego. Historia dowiodła ponad wszelką wątpliwość, że jeżeli istniejący system nie zostanie zreformowany to trwale i zasadnicze przezwyciężenie kryzysu nie będzie możliwe.

Z walki o reformę systemu Związek nasz zrezygnować nie może i nie zrezygnuje, z naciskiem podkreślić jednak chcemy, że nie występujemy przeciw socjalistycznym zasadom ustrojowym, lecz przeciw tym elementom systemu, które są ich zaprzeczeniem.

4. Deklarując wzmożoną walkę, z kryzysem gospodarczym uważamy jednocześnie za swój obowiązek otwarcie stwierdzić, że nie ma żadnego cudownego leku, który mógłby szybko uzdrowić naszą gospodarkę. Społeczeństwo dźwiga już na barkach brzemień, kryzysu i przez pewien czas ciężar ten będzie jeszcze wzrastał. Dążyć jednak będziemy do tego, by wychodzenie z kryzysu trwało jak najkrócej.

5. Sprawą podstawową jest dziś zahamowanie spadku produkcji. Do tego celu potrzebne są przede wszystkim zwiększone środki na import surowców, materiałów i części zamiennych. Ich uzyskanie zależy w ogromnym stopniu od postawy naszych partnerów handlowych ze Wschodu i z Zachodu. Nie wolno nam jednak biernie czekać musimy zrobić wszystko, co możliwe by uzyskać maksymalną produkcję w oparciu o te zasoby, którymi kraj dysponuje. Konieczne jest ich właściwe rozdysponowanie. Wzywamy w związku z tym rząd do:

- zasadniczego zwiększenia udziału gospodarki chłopskiej w przydziałach środków produkcji, a szczególnie nawozów, środków ochrony roślin, pasz, pozwól: to na zwiększenie produkcji żywności, gdyż gospodarka chłopska jest efektywniejsza od gospodarki uspołecznionej.
- bezwzględnego ograniczenia do niezbędnego minimum produkcyjnych nakładów inwestycyjnych i skierowania zaoszczędzonych w ten sposób materiałów do przetwarzania w istniejących już zakładach,
- energicznego działania na rzecz zagospodarowania zbędnych zapasów (a szczególnie maszyn i urządzeń przeznaczonych dla inwestycji, które zostały zatrzymane) poprzez ułatwienie ich sprzedaży za granicą i odsprzedaż prywatnym zakładom produkcyjnym w kraju.

6. Zdając sobie sprawę ze szczególnego znaczenia dla kraju sprawy zwiększenia wydobycia węgla i innych surowców Zjazd zwraca się do rządu o zapewnienie, na zasadach absolutnego priorytetu, niezbędnego zaopatrzenia technicznego kopalń oraz tworzenie warunków dla wzrostu wydobycia w przyszłości. Zjazd

oświadcza, że konieczne jest, mimo bardzo trudnej sytuacji w wielu rejonach kraju zagwarantowanie przez okres jednego roku obfitego zaopatrzenia rejonów górniczych w żywność i środki higieny. Ustanawiane powinny być również zachęty dla oszczędzania węgla, przede wszystkim w przedsiębiorstwach, ale również w gospodarstwach domowych Zjazd zobowiązuje władze Związku do opracowania wspólnie z przedstawicielami górników związkowego programu wzrostu wydobycia węgla.

7. Ze względu na ostry niedobór surowców i energii istnieje konieczność wyłączenia w najbliższych miesiącach z ruchu szeregu zakładów. Powinny decydować o tym kryteria efektywności ekonomicznej. Związek rozumiejąc to będzie jednak bronić bezwzględnie prawa do pracy załóg zatrzymywanych przedsiębiorstw na innych stanowiskach, po okresie płatnego przeszkolenia.

8. Globalny czas pracy nie ma obecnie decydującego znaczenia dla wielkości produkcji Zjazd rozumiejąc wymogi kryzysowej sytuacji zaleca władzom Związku powstrzymanie się od żądania wprowadzenia — 1982 roku zwiększonej ilości wolnych sobót. Od woli załóg powinno zależeć podjęcie dodatkowej pracy w wolne soboty, o ile są po temu możliwości techniczne organizacyjne. Zajmując takie stanowisko nawiązujemy do słów księdza Prymasa, który inaugurując nasz Zjazd przypomniał, że „Ojczyzna wymaga służby”.

9. Związek, pokłada wielkie nadzieje w inicjatywach samorządów i komisji zakładowych na rzecz usprawnienia produkcji i oszczędności materiałów Zjazd zobowiązuje władze Związku do udzielania samorządom niezbędnej pomocy organizacyjnej.

10. Głównym kierunkiem działania musi być rozszerzanie produkcji, ale zdajemy sobie sprawę, że nawet w przypadku sprzyjającego rozwoju sytuacji gospodarczej nie będzie możliwe przywrócenie równowagi rynkowej wyłącznie poprzez zwiększanie podaży towarów. Nieuchronne jest zmniejszenie popytu rynkowego. Może stać się albo w drodze wprowadzenia powszechnego systemu kartkowego, albo przez ograniczenie pieniężnych zasobów ludności. Obydwie drogi pociągają za sobą wysokie koszty społeczne.

Związek nasz odrzuca zarówno totalny system kartkowy jak i projekty wielkich jednorazowych podwyżek cen. Powszechny system kartkowy prowadzi do marnotrawstwa, rodzi sztuczne braki prowadzi do rozrostu biurokracji i czarnego rynku, likwiduje motywacyjną funkcję płac i nie gwarantuje ochrony realnych dochodów ludności. Natomiast bardzo wysoka, jednorazowa podwyżka cen nie jest akceptowana przez społeczeństwo i prowadzić może do konfliktu o nieobliczalnych następstwach. Związek nasz opowiada się zdecydowanie za stopniowym przywracaniem równowagi rynkowej przy zachowaniu w okresie przejściowym kartek na niektóre towary i bezwzględnej ochronie dochodów najsłabszych grup ludności.

11. Obecnie najważniejsze jest niedopuszczenie do całkowitego rozkładu rynku. Zjazd uważa jednak, że posunięcia ograniczające dochody ludności powinny być zminimalizowane. Związek uważa, że w zakresie podstawowych towarów i usług konieczne jest — ze względu na stymulowanie wszelkimi środkami oszczędności — podwyższenie cen energii elektrycznej i gazu. Podwyżka ta powinna być w wysokim stopniu zrekompensowana. Zjazd poleca jednocześnie władzom Związku przeprowadzenie akceptacji podwyżek cen żywności, pod warunkiem, że rząd zagwarantuje po podwyżce cen zniesienie kartek i pełne zaopatrzenie. Podwyżki cen żywności muszą być rekompensowane w pełni lub prawie w pełni.

12. Podwyżki cen podstawowych towarów nie mogą prowadzić do istotnego ograniczenia zasobów pieniężnych ludności. Podwyżkami drenażowymi bez rekompensat lub za niskimi rekompensatami mogą być objęte wyłącznie artykuły nie pierwszej potrzeby. Zjazd proponuje w związku z tym że najmniejsze koszty społeczne pociągnie za sobą:

- podniesienie cen alkoholu do poziomu ceny równowagi bez rekompensat ale z gwarancją zwiększenia pomocy materialnej dla rodzin alkoholików.
- podniesienie ceny benzyny i ustanowienia kartek na 60—70 proc. zużycia, pozostała ilość benzyny powinna być sprzedawana po cenach równowagi — wzrost cen benzyny nie byłby rekompensowany,
- wprowadzenie na okres jednego roku cen równowagi na dobra luksusowe i półluksusowe (np. samochody, telewizory .kolorowe, zamrażarki itp.); oznaczałoby to konieczność przesunięcia o 1 rok terminów realizacji przedpłat.

13. Ze względu na wymogi sprawiedliwości społecznej jak również ze względu na równowagę rynkową Zjazd opowiada się również za ustanowieniem podatku progresywnego, naliczanego od dochodu na członka rodziny w przypadku, gdy przekracza on średnią płacę oraz podatku od dóbr luksusowych. Obejmowałby on dobra dotychczas nieco obciążone; domy rekreacyjnej dodatkową powierzchnią mieszkaniową niezależnie od formy własności i luksusowe samochody. Podatki te powinny być stosowane powszechnie, a ewentualne wyjątki muszą być podawane do wiadomości opinii publicznej.

14. Konieczne jest niezwłoczne podwyższenie oprocentowania wkładów pieniężnych w PKO dla zachęcenia obywateli do oszczędzania. Jest to szczególnie ważne w obecnej sytuacji rynkowej.

15. Proponując członkom naszego Związku przyjęcie pewnych ofiar wychodzimy z założenia, że w obecnych warunkach tylko powszechnym zrywem, ofiarnością i solidarnością możemy sobie zapewnić lepszą przyszłość. Nie możemy liczyć na to, że nasz wysiłek zostanie wystarczająco materialnie wynagrodzony. Odwołujemy się zatem do bodźców moralnych, do naszej świadomości narodowej.

Jednocześnie jesteśmy przekonani, że proponowane ofiary będą mniejsze i rozdzielone sprawiedliwiej od tych, które ponosimy obecnie stojąc w nieludzkich kolejkach.

Nie akceptujemy podwyżek tak wysokich jak te, które zapowiada władza, ustalająca w dodatku zaniżone rekompensaty. Cenę reformy musimy zapłacić, bronić jednak będziemy przed jej kosztami tych, którym żyć najtrudniej. Dlatego nie zrezygnujemy z wprowadzenia dodatku drożyznianego do płac. z zasady uzgadniania rekompensat ani z żądań rozszerzenia urlopów macierzyńskich i dalszej podwyżki zasiłków rodzinnych oraz uznania minimum socjalnego za wytyczną podwyższania płac najniższych.

16. Związek rozwinie akcję pomocy materialnej swoim członkom i emerytom, weźmiemy też udział w sprawiedliwym podziale pomocy państwowej. Państwowe służby pomocy społecznej muszą w związku z kryzysem ulec rozbudowie i wzmocnieniu. Domagamy się zasadniczego zwiększenia środków na pomoc społeczną. Powinny one pochodzić z proponowanego podatku wyrównawczego. Nie wyrazimy natomiast zgody na żadne odradzające się stale systemy przywilejów, związanych z zajmowanymi stanowiskami.

17. Ciężar wyprowadzenia kraju z kryzysu spoczywa na nas. Dźwigniami tego dzieła muszą być polska praca i organizacja, pomysłowość i inicjatywa, upór i cierpliwość. Nie powinniśmy się jednak wyrzekać skutecznej i możliwej pomocy z zewnątrz. Tym bardziej gdy sami zacniemy porządkować gospodarkę zgodnie z zasadami reformy.

Dlatego zwracamy się do rządu o zbadanie możliwości powrotu naszego kraju do Międzynarodowego Funduszu Walutowego i przedstawienie opinii publicznej warunków, jakie postawi MFW.

18. Wprowadzenie decydującego pakietu reformy gospodarczej musi nastąpić, w 1981 roku. Nasza zgoda na bolesne wyrzeczenia zmierzające do przywracania równowagi rynkowej jest ważna tylko pod warunkiem równoczesnego wprowadzenia konsekwencji reformy Nie zgadzamy się z poglądem, że wpierw musi nastąpić zrównoważenie gospodarki, a później wprowadzenie reformy. Te procesy muszą postępować równolegle.

Realizacja zapowiedzianej reformy cen zaopatrzeniowych i zgoda Związku na realizację pierwszego etapu równoważenia rynku wewnętrznego stwarzają dostateczne warunki do tego by w 1981 roku wprowadził w znacznej większości przedsiębiorstw zreformowany system ekonomiczno – finansowy. Możliwe i zarazem konieczne jest również natychmiastowe zreformowanie centrum zarządzania gospodarką oraz zagwarantowanie warunków dla uspołecznienia procesu planowania i ustanowienie warunków dla społecznego nadzoru nad centralnymi decyzjami gospodarczymi.

Zjazd pragnie podkreślić z naciskiem, że przedstawione przez nas tezy w sprawach gospodarczych traktujemy integralnie. Nie zgodzimy się na podwyżki cen nie mając gwarancji, że równocześnie nie zostanie zrealizowany program socjalny lub nie podjęte będzie wprowadzenie reformy. Program doraźny stanowić musi I etap kompleksowej reformy gospodarczej. Związek nasz jest gotów do podjęcia z rządem rozmów zmierzających do ustalenia programu działań doraźnych, jak i długofalowych zasad polityki gospodarczej i wdrażania reformy. Pragniemy równocześnie przypomnieć, że rozmowy takie zostały kilka miesięcy temu zapoczątkowane a następnie jednostronnie zawieszono przez stronę rządową. Związek nasz został również pominięty przy opracowaniu korekty planu gospodarczego na rok 1981. Świadczy to, że władze unikają współpracy ze Związkiem również w sprawach gospodarczych.

Zjazd zwraca uwagę rządowi, że nie jest możliwa skuteczna polityka antykryzysowa bez akceptacji społeczeństwa, a szczególnie Związku, liczącego prawie 10 milionów pracowników.

Warunkiem skutecznej walki z kryzysem jest nie tylko opracowanie akceptowanego przez społeczeństwo programu, ale także społeczny nadzór nad jego realizacją. Związek spodziewa się, że w przyszłości kontrolę tę będzie sprawował odrodzony Sejm i rady narodowe, a także samorządy pracownicze.

Jednakże instytucje społecznego nadzoru muszą być ustawione już teraz. Nie tylko bowiem doświadczenia lat 60 i 70, ale i ostatniego roku dowodzą niezbicie, że pozostawienie inicjatywy wyłącznie rządowi i wyłączenie go spod kontroli prowadzi do podejmowania licznych błędnych decyzji, sprzyja nieudolności i partykularnym interesom. Dlatego Związek proponuje utworzenie przy Sejmie Społecznej Rady Gospodarki Narodowej. Do jej kompetencji powinna należeć ocena polityki gospodarczej rządu, ocena sytuacji gospodarczej i gospodarczych aktów prawnych oraz inicjowanie niezbędnych posunięć w tych dziedzinach Rada powinna mieć prawo przedkładania projektów ustaw.

Społeczna Rada Gospodarki Narodowej winna działać całkowicie jawnie, a jej członkowie muszą mieć prawo porozumiewania się ze społeczeństwem przy pomocy środków masowej informacji.

Społeczna Rada Gospodarki Narodowej powinna składać się z osób reprezentujących główne siły społeczne kraju i przedstawicieli Sejmu. Szczególnie w skład Rady powinni wejść przedstawiciele związków zawodowych Episkopatu i organizacji społecznych. Rada powinna dysponować niezbędnym aparatem administracyjnym.

Zjazd zwraca się do Sejmu i rządu o akceptację naszej propozycji oraz do Episkopatu i organizacji społecznych o jej poparcie.

Opracował zespół w składzie: Ryszard Bugaj, Zbigniew Janas, Wincenty Kazańczuk, Andrzej Krajewski, Waldemar Kuczyński